

SANATÇILARIN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Melek KERİMOVA (Ph.C)

Hazar Üniversitesi
Humanitar ve Sosial Bilimler Fakültesi

ÖZET

Bu makalede sanat ve sanatın kişiliye etkisi, sanatçının kişilik özellikleri ilgili alanyazına dayanılarak tartışılmaya çalışılmıştır. Sanatın insanla nesne arasında estetik bağ gibi değerlendirmesi, sanatçının yaşadığı dönemin ve kişilik özelliklerinin yarattığı ürüne yansımalarının önemi gibi konular ilgili kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: sanat, sanatçı, sanat eseri

PERSONALITY TRAITS OF ARTISTS

ABSTRACT

In this paper, the nature of the creative process and art are mentioned. There are, naturally, many difficulties in research of the relationship between art and mental disorders. It was not easy to put forward a causal relationship between art and mental disorders at present. But, every effort to understand the nature and reflections of such relation, will, by sure, contribute a lot to both art and psychiatry.

Keywords: Art, artist, artistic production

GİRİŞ

Sanatın nə olduğu ve niçin ihtiyaç duyulduğunu bireysel olarak kendimize sorduğumuz zaman çox sayılı cevaplarla karşılaşmaktayız. Sanat varolanın yaratıcı bir halde yeniden kurulması, yeni bir şekilde ortaya konmasıdır. Sanat insanla nesne arasında estetik bir bağ gibi de değerlendirilebilir. Bu bağın devamlılığı insanı değiştirmek ve geliştirmenin yanı sıra, insan yaşamına renk katmaktadır. İster yazar, ister şair ve sanatın diğer alanları ile uğraşan insan olsun kendi eseri üzerinde çalışırken sanki bu dünyayla bağını koparmakta ve

kendine özgü bir dünya yaratmaktadır. Sanatla uğraşan insanın kendi yaratıcı dünyasında mutlu, heyecanlı, verimli olduğu dikkat çekmektedir. Sanat eseri üreten kişi aynı zamanda kendini de yeniden tanımakta, yeniden yaratmaktadır. Sanat eseri sanatçının yaşadığı dönemin ürünüdür. Sanatçının kendine özgünlüyü onun kişilik özelliklerinin eserine yansımaları gibi nitelendirilebilir. Bazen toplum içinde sanatçı kimlikleri “farklı”, “tuhaf” gibi nitelendirilmektedir, zaman zaman “ilham geldi” gibi ifadeler kullanılmaktadır. Sanatçının ortaya koyduğu eserin “büyüsü” ani bir durum ya da duygu gibi nitelendirilmemelidir. Bu büyü bazen sanatçının ifade etmediği duyguların yansımaları gibi, bazen arzu ve hayallerin ifadesi gibi, bazen de isyanlarının eser vasıtasıyla söylenmesidir. Sanat eserinin diğerlerinden farklı kılan özelliklerin ne olduğu, sanatçıyı değerlendiren farklı kılan kişilik özelliklerinin neler olduğu sorularına makalede cevap aranmaya çalışılmıştır. Sanatçı diğer insanlardan farklı mı düşünmekte, kendi kişilik özelliklerini mi eserinde ifade etmektedir? Bu ve benzeri sorular insanı düşündürmektedir.

Sanatla uğraşan kişi kendi iç dünyasını ifade etmenin yanı sıra, yaşadığı dönemin özelliklerini de eserine yansıtmaktadır. Sanat, dünyayı daha tam, bütün olarak algılamamıza yardımcı olmaktadır. Sanatçı için izleyicisinde bu duyguyu yaşatmak kolay olmamaktadır. Sanatçı ürettiği eserini bazen küçük bir çocuk gibi korur, onu büyütür. Bunun sonucudur ki, biz yıllar, asırlar önce üretilen değerli sanat eserlerini halen büyük bir coşkuyla karşılamaktayız. Sanatla ilgilenen kişi kendi iç dünyasını, duygularını, özlemlerini sanata yansıtacağı gibi, yaşadığı tecrübelerini, gözlemlerini, etkileşimde olduğu kültürün özelliklerini de kendi sanat ürününe yansıtmaktadır.

Vıqotski sanat eserinin insanda bir birine zıt duygular uyandırarak kısa kapanmaya benzer bir durum gibi açıklamakta ve duyguların boşalmasına yol açtığını belirtmektedir. Bir eserde bu zıtlıkların çoğunluğunun da sanat eserinin etkisi gibi değerlendirilmektedir. Duygular sanatta ve psikolojide de önemli kavram gibi karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı hangi özelliklere sahip olmalı? Sanatçıların farklı kişilik özellikleri uğraştıkları alana göre değişir mi? Bu ve benzeri sorulara alanyazı kapsamında cevap aranmaya çalışılmıştır.

S.Freud sanat eserinin incelenmesi zamanı bilinçdışı faktörlerin etkin hale geldiğini söylerken, bu sürecin bir etkileşim olduğundan da bahsetmiştir. Freud bireyin yaratıcı bir şekilde kendini ifade etmesinin onun hastalıklı olmasının belirtisi gibi ele almaktadır. Sanatçının bilinçdışı süreçleri yarattığı esere de yansımaktadır. Karamazov Kardeşleri romanında Dostoyevskinin babasına olan nefreti, onun ölmesini istemesi ve bununla ilgili suçluluk duyması gösterilebilir. Andreasen (2011) sanat ürününü ortaya çıkışı zamanı özgünlüğün, faydalılığın, ortaya konan ürünün önemini vurgulamıştır. Yene Andreasen sanatçının iş sürecinde yaşadığı psikolojik durumunu şizofren hastalarda görülen belirtilere benzerlik gösterdiğini ifade etmektedir. Şizofrenide gerçekdışı algılama ve düşünme yetilerinde meydana gelen bozukluklar söz konusu olmakta, bu da kişinin davranışlarında değişime yol açmaktadır. Bu bozukluklar şizofreni hastasını, kendisini rahatsız etmeye başlayan dış dünyadan bağımsız, kişiler arası ilişkilerden ve gerçeklerden uzaklaşarak kendi kendine yeni bir dünya kurmasına yol açar. Sanatçının da kendine özgü dünyasında fikirleri, duyguları, hayal kurması söz konusudur. Buna rağmen sanatçı bu dünyanın kendisinin yarattığı dünya olduğunu bilir ve günlük yaşam, sosyal hayatına geri dönmede zorlanmamaktadır.

Sanatçı hayal ürünüyle, hayal dünyasıyla real dünya arasında sınırı bilmektedir. Oysa ki, şizofren hastalarda bu sınırın bozulmasına tanık olunmaktadır.

Sanatçı duygusal ve hassas olan kişilerdir. Onun kendine özgü eser yaratmasının sebebi kendine özgü algılama ve düşünce özgünlüğünün bulunmasıdır.

Bilinçli düzeyde insanın en az iki kişi ya da daha çok kimliye sahip olması durumu ve bu kimlikler arasında geçişlerin olması dissosiativ kimlik bozukluğunu ifade eder. Yazar da eserinde değişik kimlikleri canlandırmakta, kahramanlarına karakter,duygu oluşturmaktadır. Bunları yaparken kahramanlarının yaşadıklarını, olayları yeniden hayal kurarak canlandırmaktadır. Doğal olarak, yazar bunun kendi iç dünyasının, hayal kurma yetisinin ürünü olduğunu anlar. Fakat dissosiativ bozuklukta ise benzeri durum söz konusu olmamaktadır. Eysenck yaratıcılık ve psikotizm arasında yüksek pozitif korelasya olduğunu belirtmiştir. (Eysenck & Furnham, 1993).

Adela Juda (1949) 113 Alman yazar, ressam, mimar ve besteciyle 17 yıl boyunca araştırma gerçekleştirmiştir.113 sanatçıdan yaklaşık üçte ikisinin psikolojik semptom gösterdiğini belirtmiştir. Psikiyatrik bozuklukların en çok şairlerde (50%), müzisyenlerde (38%) , ressamalarda (20%), heykel sanatı ile ilgilenenlerde görüldüğünü belirtmiştir. Sanatla ilgili olmak, ürün ortaya koymak süreci ciddi emek, sabır ve dayanıklılık ister. Bir başka deyişle zamanla insan bunun ağırlığı ve zorluğundan bunalanabilir, ama diğer taraftan sanatçıların hayatları incelendiği zaman onların kendi işleri ile adeta bütünleştikleri ve ürünlerinin kimliklerinin bir parçası olarak kabul ettikleri rahatlıkla söylenebilir. Örneğin, hayatının 65 yılını sahnede geçiren Azerbaycanın ünlü tiyatro oyuncusu Nesibe Zeynalova ile ilgili torunun hatıralarında şöyle belirtilmektedir:”Babaannemin karakteri zordu.Aşırı talebkar biriydi.Hangi mekan olursa olsun durumu idare etmeyi severdi. Çok çalışkandı ve yalnızlığı sevmezdi.” (<http://news.milli.az/culture/392497.html>). Azerbaycanın büyük bestecisi Üzeyir Hacıbeyovla ilgili Eşref Hesenovun söyledikleri şöyledir.”O işinde çok talebkar ve sorumluydu.” Bu örnekler sanatçıların işleri ile yaşadıkları ve meslekleri ile bütünleştiklerinin göstergesidir.

A. Cehov sanat eserinin ortaya çıkması sürecinde bir sorunun olması gerektiğini ve bunu bilinçli bir strateji plan içinde yapmak zorunluluğunu savunmaktadır. Sanatın hangi alanı olursa olsun, insanı rahatlatdığı ve hayatına renk kattığını ifade edersek yanılmayız. Uçan ve Ovayolu (2016) müziyin kalbın ritmini, vücut ısısını dengelediğini,hastaların kaliteli yaşamalarına katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Cross (1967) yaptığı araştırma sonuçlarına göre,sanatçı grubunun daha içine kapanık, iddialı, gergin, enerjili, zamanını idare eden, yüksek enerjili, gelenek ve görenekleri pek önemseyen tipler olduğunu belirtmektedir.

Royun (1993) yalnız sanatla ilgilenen 102 kişi üzerinde gerçekleştirdiği araştırma sonuçlara göre sanatçılarda eleştiresel, içine kapanıklılık,işi zamanında yapma,liderlik,hassaslık, dayanıklılık, romantik, dünyayı duygusal kavrama gibi kişilik özelliklerinin var olduğunu bulmuştur.

Necka ve Hlawacz (2013) bankda çalışan ve Sanat Akademisinde okuyan 120 kişi üzerinde araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre mizac özelliklerine göre gruplar arasında fark bulunmuştur.Sanat Akademisinde okuyan kişilerin canlılık, dayanıklılık, hareketlilik mizaç özelliklerinin diğer gruba kıyasla anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Yaratıcı insanların ortak kişilik özelliklerinde sorumluluk duygusunun fazla oluşu,kendilerini sanata adadıkları, gelenekselliğin dışına çıkma, sadelik, bireycilik gibi özelliklerin varlığı söz konusudur. Psikiyatrist May de şu ifadeyi kullanmaktadır. “Eğer

yaratıcılık nevrozla bütünleşiyorsa, sanatçıların nevrozu tedavi edildiğinde artık yaratamayacaklar mı?” diyerek tepkisini ifade eder. Doğal olarak alan yazın tarandığı zaman ister Rank, isterse de Kaganın sanatçının insanın kişilik yapısı içinde kendine özgü bir yapısının olduğunu vurgulamanın daha önemli olduğunu savunmaktalar.

SONUÇ

Sonuç olarak, sanatçıların daha hassas, deneyime açık, maceraperest, titiz, sorumluluk taşıyan, işine kendini adayan, yaşamına anlam katan kişiler olduğu söylenebilir. Yaratıcılığı yüksek olan insanın nevrozik olduğunu belirtemeyeceğimiz gibi, her nevrozik kişinin de sanatçı olması gerektiği fikri ya da beklentisi büyük yanılgı olur. Bu alanda kültürlerarası karşılaştırmalı araştırmalar ihtiyaç duyulduğu önerilebilir. Aynı zamanda dünyaca tanınan sanatçıların kişilik özellikleri incelenebilir. Bu yaratıcılığı geliştirmede ve dünyaya kendi sanatları ile renk katan sanatçıları daha yakından tanımamıza yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Andreasen, N (2011). Yaratıcı Beyin. Arkadaş yayınevi.
- Andreasen NC (1987) Creativity and mental illness: prevalence rates in writers and their first-degree relatives. *Am J Psychiatry*, 144(10):1288-1292.
- Andreasen NC, Canter A (1974) The creative writer: psychiatric symptoms and family history. *Compr Psychiatry*, 15:123-131.
- Andreasen NC, Power PS (1975) Creativity and psychosis: an examination of conceptual style. *Arch Gen psychiatry*, 32:70-73.
- Juda A (1949) The relationship between highest mental capacity and psychic abnormalities. *Am J Psychiatry*, 106:296-307.
- May R. Yaratma cesareti. A Oysal (Çev), İkinci baskı, Metis Yayınları, 1994, s 36-123
- Necka Edward, Hlawacz Teresa (2013) Who has an Artistic Temperament? Relationships Between Creativity and Temperament Among Artists and Bank Officers. *Creativity Research Journal*. Vol.25, No.2, 182-188.
- Ross, C. A., & Keyes, B. (2004). Dissociation and schizophrenia. *Journal of Trauma & Dissociation*, 5(3), 69–83
- Roy, Dutta. (1996). Personality Model of Fine Artists. *Creativity Research Journal*. Vol.9, No.4, 391-394.
- Terziköy, Elif. (2014). Sanat dissosiasyon ve Kişilik. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Arel Üniversitesi*.